

מולין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חז תא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

קול תורה ותפילה מבטל רוע הגזירה

בדבר ומוכיח כי אכן ברצונו של האדם לשוב בתשובה, וכשיש לו את הקול, מוכיח הדבר כי ברצונו היה גם להתענות ולתת ממון בעד נפשו אך אינו יכול מחמת חולשתו וחוסר ממונו, ע"כ דברי מהר"ש מבעלזא ע"ה. ואכן 'צום ממון' בגימטריא 'ערב', שדברים אלו - צום וממון, נצרכים לערב שהוא הקול שיוכיח עליהם שהסיבה שלא עשה אותם היא מחמת חולשת גופו וחוסר ממונו, וכשנותן קולו בקול תורה וקול תפילה הקול ערב על הצום והממון.

עפ"י הדברים הללו פירש הרב מסאסוב, **זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר**, שכאשר האדם משמיע קולו בתורה ותפילה אות הוא כי ברצונו לקיים את כל דברי התורה ולהגות בה יום וליל, אך לא תמיד הדבר באפשרותו. נמצא פירוש **זאת חוקת התורה אשר ציוה ה'** מהי החוקה המורה על רצונו של האדם לקיים את כל התורה כפי אשר ציוהו ה', **לאמר** יאמר בפיו שילמד ויתפלל, אז יעשה קול התורה והתפילה ערב ויוכיח 'הקול' על כלל חוקת התורה.

תשובה תפילה וצדקה כרוכים זה בזה וכשהם כאחד יהיה בטוח שיגזר דינו לטובה

האדם נצרך לשלשה דרכים אלו 'תשובה תפילה וצדקה', אך אם מקיים רק חלקם, עליו נאמר (תהלים צב ז) 'איש בער ולא ידע' - 'בער' גימטריא 'צום ממון', וכסיל לא יבין את זאת' - 'זאת' גימטריא 'צום קול ממון', שהכסיל אינו מבין שנצרך לכל השלושה. וכשאדם מקיים את שלשתם יכול לבוא אל הקודש כנאמר (ויקרא טז ג) 'בזאת יבוא אהרון אל הקודש', 'בזאת' - צום קול וממון, יבוא אל הקודש ויתרצה אל בוראו. כן נדרש (חיד"א חומת אנך בראשית לב יא) 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' (תהלים כז ג), 'בזאת' כשיש בידי שלושה דברים אלו הרמוזים ב'זאת' אז 'אני בוטח' בידועי שהם יעמדו לימיני לסמכני.

המעבירין את רוע הגזירה עולים בגימטריא 'צום קול ממון', שהם ג' הדרכים בהם יתרצה עבד אל אדוניו, ועולים בגימטריא 'זאת'. והנה, ב'צום' יכול אדם להצטדק ולומר כי אין בכוחו לענות גופו. כן בממון יתכן שאין לו לאדם ממון לכפר על נפשו. אך 'קול' תורה ותפילה, מי יכול להצטדק ולומר שלא היה בידו. ועל כך 'השמיעיני את קולך' קול תורה ותפילה, 'כי קולך ערב' שהקול ערב

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט ב). פירוש נאה כתב על כך הרה"ק רבי יוסף דוד מסאסוב ע"ה בספר **עצי לבנון**, תחילה הקשה מה בא להוסיף הכתוב באמרו 'לאמר', די אם יאמר 'זאת חוקת התורה אשר ציוה ה''. ופירש על פי מאמר הרה"ק **השר שלום מבעלזא ע"ה** על הפסוק (שיה"ש ב יד) 'השמיעיני את קולך' כי קולך ערב, דהנה ידוע (של"ה כי תצא תורה אור אות ו') 'תשובה תפילה וצדקה'

מילתא דפליאה

התורה מכפרת כמו שעת מיתה

זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו' (יט יד). דרשו חז"ל (ברכות סג): אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. חידוש גדול כתב הרמ"ע מפאנו ע"ה (עשרה מאמרות חיקור דין פכ"ב), כיון שאדם ממית עצמו על התורה הרי היא מכפרת עליו כמו בשעת מיתה. ואף על פי שיש כמה מיני עבירות שאין התשובה לבדה מכפרת עליהם, כמו שסידרו חז"ל ארבעה חילוקי כפרה (יומא פו.), ויש מהם שאין התשובה מכפרת עד שעת מיתתו של אדם [כשיש בידו חילול ה' החומר מכולם, כמו שנאמר (ישעיה כב יד) 'ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו'. הרי שיש עבירה חמורה שאינה מתכפרת עד למיתה ואין לנו חמור מחילול ה' (רש"י ומהרש"א)], מכל מקום התורה שנאמר בה 'אדם כי ימות באהל', ודרשו שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, ממילא גדול כח הכפרה שבה שמכפר כמו המיתה. בכך יתבאר דברי **השערי תשובה לרבינו יונה ע"ה** (שער ד אות טז), שהגם כי על עון חילול ה' אמרו שאין כח בתשובה ויום כפור עם היסורים למרק כפרתו, אלא כולם תולים ומיתה ממרקת, מכל מקום רפואתו היא שיעסוק תמיד לקדש את השם יתברך, או שיתמיד להגות בביגעת התורה, וסמך לדבר מה שנאמר (שמואל א' ג יד) 'אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה', בזבח ובמנחה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה (ר"ה יח.). ואף על פי שעון בני עלי היה בו חלול הקדשים מעין חילול ה', מכל מקום הועיל לימוד התורה לכפר עוונם.

וראה עוד בספר **עיר בנימין** (ירושלמי יומא פ"ח ה"ד) שהלומד תורה מסייעת לו התורה להשלים כפרתו [והטעם שלא נכתב בין אותם חילוקי כפרה לפי שזו היא כפרה בלי עונש וצער ואינו כאותם שנמנו שם בגמרא], כמו שאמרו (מנחות קי.). כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא אשם, וכן אמרו (ברכות יט.). תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אין להרהר אחריו ביום כי בודאי עשה תשובה, ואף שעבירות חמורות אין התשובה לבדה ממרקת, מכל מקום תורתו מסייעת בידו למרק הכפרה תיכף ומיד שעשה תשובה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

תכסיסי מלחמת היצר

היצר הולך עם האדם קודם העבירה להנעים לו את החטא אך לאחר מכן לוקח את האדם בשביו

אומר המגיד מדובנא - כך היא גם דרכו של היצר הרע, קודם שחטא האדם הרי שהוא הולך לפניו להראותו הדרך אשר ילך בה, וכיצד יוכל להשיג הנאה זו ואחרת, ולא זו בלבד אלא שהוא מאיר לו את דרכו ומראה לו כמה נעימות ועריבות תהיה לו בדבר העבירה. אמנם אחר המעשה, לאחר שכבר חטא, מהפך דרכו, אז הולך הוא אחורי האדם עם חרבו, כדברי חז"ל (ב"ב טז). 'יורד ומתעה ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה'.

וזו היא בקשתנו בתפילת הערב שהוא זמן המועד להסתת היצר: 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', שיסיר ה' את השטן הוא יצר הרע (שם), גם 'מלפנינו' שלא ימשכנו בדברי חלקלקות לעבירה ח"ו, וכן גם 'מאחרינו' שלא יקחנו שבויים בידו ויביאנו אל העונש ח"ו.

דרך ג' - היצר מסית את האדם באופנים שונים לפי מצבו ושנותיו

עוד אפשר לבאר זאת בדרך אחרת, כי היצר הרע בא להסית את האדם מילדותו עד זקנותו, ובכל זמן שמגיע, משכנע ומסית את האדם כפי מצבו באותה העת, וכמו שרואים בגמרא (סוכה נב). 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו', שלכל אחד מוצא היצר תחבולות שונות ומשונות ללכודו ברשתו, ובכל האפשרויות שרק יכול, במחשבה דיבור ומעשה.

כי לא הרי נערותו של אדם כזקנותו, בנערותו יש בו רתיחת הדמים ועבודתו בבחינת מעשה יכולה להיות ביתר שאת, אך מנגד מחשבתו של אדם אינה כשל ימי הזקנה, שבימי הזקנה דעתו מיושבת עליו ויכול לעבוד את ה' ביישוב הדעת, ואילו אז בבחינת המעשה קשה לו יותר. וכן להיפך חלילה במעשה אשר לא ייעשה, כל אחד וכוחותיו של אותה העת, וכנגד זה מתייצב היצר בכל האופנים למנוע מדרכי חיים.

כן גם בראשית חיו מגיע היצר ואומר לו 'חטוף ואכול' עוד יגיע זמן שבו תשוב בתשובה, אך בימי הזקנה קופץ עליו ומבאר לו בטוב טעם עד כמה אבוד הוא ולא יתכן לשנות מעשיו שנהג בהם כל ימיו ובכך מייאשו מלשוב בתשובה.

דרך א' - 'מלפנינו ומאחרינו' קודם המצוה ואחריה

בדבריו תבואר הבקשה הנאמרת על ידינו בכל ערב בברכת השכיבנו 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', שיש לתת טעם בהבנת פישרה של בקשה זו שאין דומה לה בתפילה אחרת. אך לאור דברי רבי מאיר ע"ה ביאר הרה"ק האמרי יוסף מספינקא ע"ה (חוקת ד"ה ואגב) כי הבקשה שנוכל להינצל מעצת היצר הרע בעת שבא בטענותיו הן לפנינו - קודם שנעשה את המצוה יסיתנו להימנע מחמת פחיתותנו, והן 'אחרינו' - לאחר שעושים אנו המצוה יבוא לעורר גאוה בליבנו כדי להפסיד שכרה של המצוה, ועל זאת מתחננים אנחנו אנה הסר שטן ועזור לנו לגבור עליו 'מלפנינו ומאחרינו'.

דרך ב' - קודם העבירה מראה נעימותה ואחר העבירה מעיד עליה לעונשו

עוד כמה וכמה דרכים נאמרו בזה, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, כשכולם קיימים בו בשטן המשטינו, ועל כל אלו הפירושים מפילים אנו תחנונינו: 'והסר שטן'.

בכתבי המגיד מדובנא ע"ה (אוהל יעקב בחקותי ד"ה מדרש וזכרתי) ביאר זאת בדרך משל: תפקידו של שומר נחלק לשני פנים ומצבים. יש ההולך עם שומר וסיבת נוכחותו של השומר היא לכבודו של האדם, אך יש שהולך עם שומר כשתפקיד השומר לרעת האדם המלווה. לדוגמא, כאשר עשיר מזמין איש אורח והגון, ישלח קודם את משרתו לבית האכסניה לבקש מהאורח שיואיל להתלוות אליו לסעודת הערב שהעשיר עורך לכבודו. במקרה כזה יבוא האורח כאשר המשרת הולך לפניו לכבודו עם פנס בידו, כדי לפלס לו דרך ולהאירה לבל תיכשל רגל האורח הנכבד במכשולים ומהמורות הנמצאים בדרכו ויוכל להגיע בנעימות ובשלווה לסעודת הפאר שנערכה לכבודו.

לעומת זאת, יש ויבוא נוגש לתפוס את האדם המבוקש לשלטון, ויקחהו וילך עמו להביאו אל בית האסורים. ההבדל ביניהם, כי כשהולך השומר לכבודו של האדם הרי שהוא פוסע לפניו להראותו הדרך, אך כאשר מתפקיד השומר לשמור פן יברח המבוקש מידי, אז הולך הוא מאחוריו, להביט ולפקוח עין שלא ימלט מידו.

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט, ב). לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה (רש"י יט, ב).

מאחר והתורה אומרת 'חוקת התורה' הרי שמכאן יש לנו ללמוד תוצאות חיים לקיום כלל התורה והמצוות.

וכך דרש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ע"ה: מדרכו של היצר הרע שקודם המצוה בא הוא לאדם ואומר לו מה המצוה הזאת, כלומר, מה לך כי תעשה מצוה זו ומה תרוויח בה. נדמה זאת לאמירות הפנימיות שלוחש היצר הרע לכל אדם קטן כגדול ואומר לו 'הכיצד תוכל לפעול נחת רוח בעשיית מצוות ה', הבט במעשיך וראה עד כמה אינך ראוי כלל וכלל לגשת אל הקודש, ובוודאי שאינך ראוי לפעול נחת רוח לה' באמצעות התורה והמצוות, כי מה ערך יש לעבודתך' וכו' וכו' בדרכים שונות ופתלתלות.

והנה, משאך מסיים האדם לעשות את המצוה בהתגברות על היצר, הופך היצר הרע את עורו ונעשה משבח ומהלל את האדם מה טעם יש בה, זכור נא איך עשית המצוה והרגשת טעם מתיקות המצוה, ובכוונתו להגדיל בעיניו את מעשה המצוה שעשה כדי שיבוא מכך לגאוה.

אך התשובה לכך היא, קודם המצוה יאמר לו גזירה היא מלפני, אני עושה את המצוה כי כך ציוני בוראי, וגם אם לטענתך אין טעם במצוה זו בשעה שאני מרוחק ומשכך לא אוכל לעשות נחת רוח לפני בורא עולם, אך איני מביט וחושב ומהרהר בכלום, כי כך ציוני בוראי ויוצרי לעשות מצוה זו אף אם איני מבין וראוי לכך, אם כן ברי ונהיר הדבר כי אשמע לציוני בוראי מאשר לשמוע לטענותיך אף אם יש בהם מן ההיגיון.

לאחר המצוה עת שמגיע היצר הרע ומנסה להכניס בו גאוה, או אז יאמר לו ואין לך רשות להרהר אחריה, אין בידי להרהר לאחר המצוה כאילו ועשיתי מעשה שיש בו כדי להתגאות, כי עד כמה שיעשה האדם המצוה בהידור, הרי זה כאין ואפס כנגד מה שחייב אדם לבוראו, וכשלא ירהר אחריה לא יבוא לידי גאוה.

בשעת הנסיון לוקחים כל המדרגות

הבורא יתברך, כי ההרגל נעשה טבע שני כנודע, לכן אף שלוקחים ממנו המדרגות ומסתלק ממנו הדעת בשעת הנסיון וכו', הוא עומד בניסיון, כי אומר, אף שכעת אין אני מכיר כל כך רוממות הבורא יתברך וגם גודל פחיתות וגנות העבירה, מכל מקום יודע אני בבירור שאתמול השגתי וראיתי באספקלריא המאירה גודל אלהותו יתברך וגודל גנות ופחיתות העבירות וכו', ועל יד זה הוא פורש גם עתה מעבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים באהבה, עד כאן לשון קדשו. וכמו שאמרו צדיקים ע"ה כי נשאר אצלו 'קיסטא דחיותא' דהיינו נקודת חיות שהיא היראת שמים שלו, ואז הוא נבחן אם יעמוד בניסיון מאימת בוראו.

אין לו לחשוש שמא יקחו לו גם את יראת השמים שלו

אולי אפשר לומר שזו הכונה בדברי הגמרא (סוטה ג.) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', שלא יחשוב האדם כי בעת ניסיון לוקחים ממנו הכל וגם את האמונה ויראת השמים שלו ויתמה, כיצד אעבור את הים הגדול הזה, לכך באים ואומרים חכמים, בכך שממעטים ממנו ההשגות שלו עדיין אינו חוטא, ומדוע, כי משאירים בו את היראת שמים שבה עמל והתייגע מעצמו ללא סיוע משמים, שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולכן כל עוד לא נכנסה בו רוח שטות יכול הוא להתגבר על הניסיון ולא לחטוא, ורק כאשר יורד עוד מדרגתו ומאבד את הדעת והאמונה בה' ונכנסה בו רוח שטות אזי מגיע לחטא.

בכל מעשה טוב שעושה ירגיש שזה ניסיון משמים

על כן הנדרש מהאדם הוא שיהיה מוכן תמיד לעמוד בכל ניסיון שהקדוש ברוך הוא שולח לו, ויקבל אותו באהבה וברצון ועל ידי זה יזכה לסייעתא דשמיא. ולא רק בזמן שהקדוש ברוך הוא מנסה אותו צריך להשתדל לעשותו באהבה וברצון, אלא גם בכל מצוה ותורה ותפילה, וכל מעשה טוב ומעשה חסד וכל פעולה כלשהי, ירגיש בנפשו כי גם זה ניסיון שהקדוש ברוך הוא מנסה אותו איך מקיים המצוה או התפילה והתורה או מעשה חסד, ולראותו שעושה בכוונת הלב, ברצון וברעותא דליבא, הכל למען שמו באהבה, ובלתי לה' לבדו, ואין עוד מלבדו.

בעת הניסיון נשאר רושם קדושה משעת ההארה

ואם תאמר מה לי בידיעה זו אם בשעה שיש ניסיון מסלקים כל המדרגות ונסתרת חכמת נבוניו, ואף אם אדע בזו השעה שבכל מקום ומצב נמצא ה' יתברך הטוב ומטיב - בשעת הניסיון גם ידיעה זו נסתרת. וכיצד אפוא יכול האדם להצליח לעמוד בניסיון אם לא נשאר אצלו מאומה, אולם מה שנוטלים ממנו הם רק דרגות הקדושה שזכה להם על ידי סיעתא דשמיא, אבל הענינים שמסר נפשו עליהם, ועמל והתייגע בשבילם, אלו תמיד נשארים אצלו ולא נוטלים אותם ממנו. וזו יראת שמים שלו שעליה נאמר 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', והוא התאמץ בכל עת להשיג יראת שמים, זה נשאר בידו ומגן בעדו.

כדי שתישאר בנו הקדושה בעת ניסיון שנשאר האדם רק אם יראת השמים, השיא אותנו הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג ע"ה עצה הוגנת, וכך שמע ממנו האורח לחיים ע"ה (פר' וירא ד"ה וישכם): ענין הניסיון שלוקחין מן האדם האמונה, רק 'שמן תורק שמך' (שיה"ש א ג), כמו שמערין שמן מכלי אל כלי ריחו נודף, אף על פי שהכלי ריקן, כך כל דבר שבקדושה, אף על פי שמסתלק נשאר רשומה, ומזו הרשומה שנשאר באדם בעל הניסיון, צריך לחזק האדם את עצמו מאוד עד שיעמוד על הניסיון, דאם לא כן מה חידש. ידיעה זו היא שעמדה לאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ועימם יוסף הצדיק ע"ה שהאמונה שלהם הגינה עליהם ונשארו בתמימותם לבורא יתברך.

אמנם איני מבין עתה פחיתות העבירה אך אתמול ידעתי וראוי להאמין לעצמי

וכך האירנו הרה"ק משולם שרגא פייבוש מברעזאן ע"ה שכתב בספרו שפת אמת (פר' וישב ד"ה ויבוא), אחר שהביא דברי הבעל שם טוב ע"ה שבשעת ניסיון לוקחים מהאדם את מדרגות הקדושה וההשגות שלו, והקשה: אך במה יש להאדם כח להתגבר לעמוד בהניסיון, הוא מהרושם של עבודתו שבתחילה, כי מי שבאמת עיקר רצונו לעשות רצון אביו שבשמים והולך כל היום בהשתוקקות ונפשו חתה לה', הוא קונה קנין בנפשו שלא לעשות רק מה שהוא רצון

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום. (אבות פ"ה, מ"ג).

מובא בספרים הקדושים שבזמן ניסיון לוקחים מהאדם את המוחין וההשגות שלו ברוחניות, ומסירים ממנו את ההרגשה שחי בה בידיעה כי יש השגחה בכל רגע, שכן אם ישאר באותה מדרגה יכול בקלות לצלוח את הניסיון, שהרי מי פתי יעבור על דברי מלך עליון אשר מלכותו בכל משלה ואין נסתר מנגד עיניו, ולכן כדי לנסות את האדם לוקחים ממנו את כל המדרגות וההשגות שיש לו. וזה מה שכתב בתשובות חן (פר' ויחי): ניסיון הצדיקים בעת שהוא בקטנות כשאוחז דרכו נצרך ונבחן לצדיק באמת, כי כשהוא בבחינת הגדלות יש פתחון פה לשטן לומר 'הלא אתה סכת בעדו' (ראה איוב א'), וכמו שאמר הבעל שם טוב זלה"ה שבעת הניסיון לאדם הוא בבחינת הסתלקות הדעת.

אך מה שנשאר אצלו שעל ידו יכול לעמוד בניסיון היא רק הבחירה ביראת ה', כלשון קדשו של המאור עינים (פר' וארא ד"ה וארא): והניסיון הוא שמסלקין ממנו ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת בעת שבא לידי ניסיון, ונשאר אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה נקרא ניסיון, כי בודאי על ידי ההתקשרות אחז צדיק דרכו, עד כאן לשון קדשו.

ובסגנון אחד כתב העבודת ישראל (פר' וירא ד"ה ויקרא): בשעת הניסיון כשמנסה הקדוש ברוך הוא את האדם בדבר, מסתמא בזו הרגע כביכול מסתיר קדושתו וממעט השגת האדם אשר היה לו מקדם, כי לולי האדם יהיה ברור וצלול בשעת הניסיון כמקדם, לא היה הניסיון נחשב לכלום, ובודאי אין תימה מי שיודע שעומד לפני מלך גדול ונורא שלא ימרוד בו והוא רואהו. אמנם ענין הניסיון שמסתלק בהירות האדם והרי הוא בא לידי ניסיון וכובש יצרו באמונתו ומתחזק לשוב לבוראו, אז הוא נקרא עומד בניסיון.

זה עיקר הניסיון שהיה לאברהם אבינו ע"ה בעת העקידה שכתוב בו (בראשית כב ד) 'וירא את המקום מרחוק', כי הקדוש ברוך הוא הנקרא 'מקום' נראה לו לאברהם כאילו הוא מרחוק, ולא היה אברהם אבינו ע"ה יכול לדבק עצמו במדרגתו הראויה לו, וזה היה עצם הניסיון שלו שנסתלקה ממנו מדרגתו, ועם כל זה התגבר באמונתו לקיים דבר ה'.

